

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ КОГНІТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

Сучасна соціально-економічна та політична ситуація в Україні потребує не тільки фундаментального дослідження та теоретичного обґрунтування когнітивних структур, що відповідають за ефективні стратегії мислення та за відповідні типи поведінки, а й практичних можливостей застосування когнітивних технологій. І хоча системна криза вимагає когнітивної ефективності від усіх учасників соціальної реальності, є певні категорії громадян, що потребують окремої уваги щодо розробки ефективних адаптивних стратегій.

Створення Науково-дослідного центру когнітивістики в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова було актуальною відповіддю на складність та непередбачуваність соціальної реальності, що вимагає насамперед формування нової парадигми мислення та, відповідно, освітньої парадигми. Перед колективом центру постало завдання розроблення і впровадження інноваційних когнітивних технологій в освіті, передусім, – технології прийняття рішень, соціальної адаптації, соціальної згуртованості, інноваційні підходи до навчання. Практичною стороною даних фундаментальних досліджень є подальші розробки концепції неперервної освіти (life time learning), зокрема, як соціальної реабілітації категорій осіб, що знаходяться в зоні ризику: тимчасово переміщенні, учасники АТО та члени їх родин та ін.

У межах роботи над науково-дослідною темою «Концептуальні засади когнітивних технологій в освіті» було поставлено важливе завдання не тільки продемонструвати застосовність когнітивних технологій в освіті, а й обґрунтувати, що вони можуть бути застосовані для реабілітації осіб, що постраждали внаслідок суттєвих соціальних зрушень і конфліктів. Для виконання цього завдання відповідальний викона-

вель зазначеної теми доктор філософських наук М. Нестерова взяла участь у реалізації програми щодо роззброєння, демобілізації та реінтеграції (РДР) «Діалог з РДР у дев'яти регіонах України» із залученням мережі організацій, що впроваджують діалоги в українських громадах, асоціацій ветеранів і представників місцевих органів влади зазначених у «Діалозі з РДР» регіонах. Метою процесу РДР є сприяння безпеці й стабільності в постконфліктних умовах для ефективного процесу відновлення та розвитку. РДР являє собою складний процес, ураховуючи політичні, військові, гуманітарні і соціально-економічні аспекти. Цей процес покликаний вирішити проблеми безпеки, що виникають, коли військові, повертаючись у суспільство, залишаються без засобів до існування або інструментів підтримки в критичний для них перехідний період від війни до миру. У межах процесу комплексної підготовки колишніх військових до цивільного життя і надання їм можливості для ефективної економічної та соціальної реінтеграції РДР прагне підтримати колишніх військових та залучити їх до участі у миротворчому процесі. Процес реінтеграції має бути побудований на принципі включення в громаду, що означає безпосереднє залучення ветеранів та інших учасників бойових дій разом з громадою в процес розробки, планування, виконання та оцінки будь-якої діяльності, спрямованої на реінтеграцію ветеранів та інших учасників бойових дій. Для процесу реінтеграції важливі когнітивні технології та практики, зокрема, технології ефективного діалогу, що залучає учасників до процесу обговорення та прийняття спільного рішення (це практики ненасильницького спілкування та фасилітації, інтерактивних тренінгових форм навчання комунікативним стратегіям). Але це процес не тіль-

ки індивідуальної роботи з учасниками бойових дій, а й розгляду та вирішення проблем на рівні міжособистісних, соціальних комунікацій. Адже рівень стигматизації стосовно ветеранів та інших учасників бойових дій у суспільстві є високим і потребує уваги як складова частина реінтеграційної програми. Потрібні певні технології комунікативного впливу щодо подолання стереотипів та упереджень стосовно ветеранів та інших учасників бойових дій. Як показав досвід, підвищення чутливості населення до їхніх потреб і проблем після демобілізації сприятиме порозумінню та покращанню взаємозв'язків у громадах. І не тільки розробка та виконання єдиної програми соціально-психологічної допомоги є важливою умовою успішної реінтеграції ветеранів та інших учасників бойових дій. Важливо розробити ефективні методики когнітивної адаптації, залучаючи для цього соціальну адаптацію, що доцільно проводити в інтерактивних формах навчання, зокрема, у формі тренінгу. Так, у м. Пирятин 26–29 червня 2017 р. було проведено серію тренінгів у межах програми РДР. Зокрема, М. Нестерова провела настановчий тренінг для учасників бойових дій, представників громадських організацій, активних лідерів громади з метою підвищення рівня соціального інтелекту, самоусвідомленості та когнітивних навичок комунікацій. Було застосовано фасилітаційні техніки прийняття групових рішень, інші когнітивні технології для підвищення рівня когнітивної ефективності: навичок критичного та стратегічного мислення, емпатії, комунікативних та інших соціально-адаптивних стратегій. Тренінг відбувся в межах

багатоденної освітньої програми «Крок подвійного цілеспрямування, або як мобілізувати енергію для досягнення цілей». Сам тренінг – унікальний, оскільки він розроблений спеціально для ветеранів АТО Пирятинщини та відповідає їх запитам. Попередньо були проведені діалоги з ветеранами АТО та членами їх родин, а також представниками органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо реінтеграції демобілізованих. Важливо зазначити, що Науково-дослідний центр когнітивістики долучився до проекту, який із початку 2016 року проводить Інститут миру і порозуміння у партнерстві зі Шведським товариством миру й арбітражу за підтримки Академії Фольке Бернадотта. У межах цього проекту впроваджують діалоги в громадах для розробки місцевих програм реінтеграції ветеранів АТО: зокрема, у Вінницькій, Сумській, Івано-Франківській, Полтавській, Дніпропетровській, Донецькій областях та у місті Краматорськ, серед яких – Пирятинська, що реалізує Пирятинська районна громадська організація «Жіночі ініціативи», яку очолює професіональний медіатор, фасилітатор, тренер з діалогових комунікацій І. Таран. Проект є підтвердженням ефективності застосування освітніх когнітивних технологій у важливій темі, що може зменшити рівень соціальної напруги в Україні.

Марія Нестерова

доктор філософських наук, зав. лабораторією соціальних вимірів когнітивістики Науково-дослідного центру когнітивістики НПУ імені М. П. Драгоманова